

Tijdschrift voor
héemkunde
folklore en
oudheidkunde

3F

5F

M. GUILLUY A
NERMSTRAAT 35
3320 HOEGAARDEN

Uitgeverkantoor 3300 Tienen

WILDOEDEN

N° 135

4. Hougaerde. — L'Eglise.

Edit. Smeyers-Lafère.

V.U. Grooten E.
Residentie Beatrijs 169
3300 Tienen

tel: 016/81.72.35

Driemaandelijks 2/99

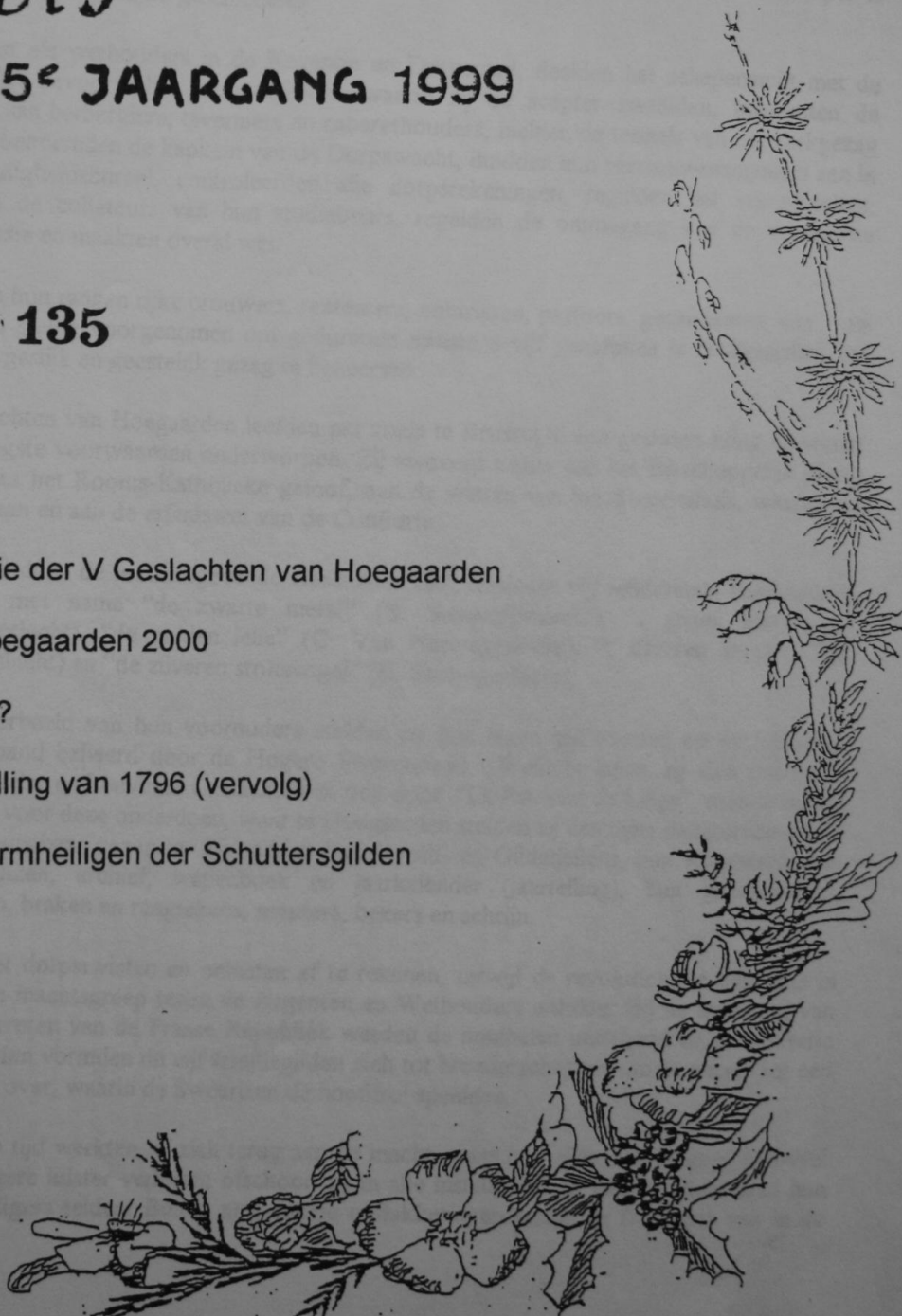
AFLEVERING

ALPAIDIS

35e JAARGANG 1999

INHOUD nr. 135

- De confrerie der V Geslachten van Hoegaarden
- Meldert Hoegaarden 2000
- Waarheen?
- De volkstelling van 1796 (vervolg)
- De beschermheiligen der Schuttersgilden

De Confrerie der V geslachten van Hoegaarden

Deze Confrerie ontstond in 1741 uit de testamentaire studiebeursfundatie van Landdeken H. Peeters, ten voordele van de nakomelingen uit de geslachten S. Sweerts, H. Sweerts, C. Van Nerum, H. Hoebancx en H. Struys, allen afstammend uit de gezamenlijke voorouders Servatius Sweerts en Catharina Peeters (zuster van de Landdeken) en behorend tot het stamhuis der Sweertsen. In hun blazoën voerden ze onderscheidelijk merels, klaverbladen, lelies, zwaarden en een struisvogel. Ook zij waren allen grote grondeigenaars en rijke brouwers die zonder tot de adel te behoren, als de meest vooraanstaande ingezetenen van hun dorp werden beschouwd. Hun doel was het bewind van Hoegaarden in eigen families te houden en hun stempel te drukken op de plaatselijke geschiedenis

Zij zetelden als wethouders in de Regentie en Dorpsraad, deelden het schepenamtb met de machtige en bevoorrechte brouwersgilde, waarin zij de scepter zwaaiden, beheersten de corporatie van herbergiers, taverniers en cabarethouders, hielden de teugels van het kerkgezag in handen, benoemden de kapitein van de Dorpswacht, duiden hun vertrouwensmannen aan in het Weldadigheidsbureau, controleerden alle dorpsrekeningen, regelden het voogdijschap, benoemden de collateurs van hun studiebeurs, regelden de omgang van de vermaarde Palmprocessie en maakten overal wet.

Zij telden in hun rangen rijke brouwers, renteniers, notarissen, pastoors, geneesheren, enz... en hadden zich stellig voorgenomen om gedurende minstens vijf generaties te Hoegaarden, het politiek, burgerlijk en geestelijk gezag te beheersen.

De V Geslachten van Hoegaarden leefden net zoals te Brussel in een gesloten kring en waren aan de strengste voorwaarden onderworpen. Zij zwoeren trouw aan het Bisschoppelijk gezag van Luik, aan het Rooms-Katholieke geloof, aan de wetten van het Sweertshuis, waaruit zij waren ontstaan en aan de erfeniswet van de Confrerie.

Rond 1780 hadden de toonaangevende Geslachten zich reeds tot vijf renderende familie-gilden ontwikkeld, met name "de zwarte merel" (S. Sweertsgeslacht), "t groen klaverblad" (H. Sweertsgeslacht), "de gulden lelie" (C. Van Nerumgeslacht), "t zilveren zwaard" (H. Hoebancxgeslacht) en "de zilveren struisvogel" (H. Struysgeslacht).

Naar het voorbeeld van hun voorouders stelden zij hun eigen gildewetten op en bleven in Confrerieverband beheerd door de Hogere Sweertsraad. Wellicht lieten zij zich inspireren door de Brusselse en Leuvense Geslachten en ook door "Le Patriciat de Liège", maar moesten in geen geval voor deze onderdoen, want te Hoegaarden stelden zij een bijna dictatoriale macht en een onbetwistbaar gezag in. Zij hadden hun Hoofd- en Gildedekens, hun Keurheren, hun eigen stamhuizen, archief, wapenboek en jaarkalender (jaartelling), hun gildebanieren, familierelieken, braken en rangtekens, scepters, bekers en schrijn.

Zij kregen met dorpstwisten en onlusten af te rekenen, terwijl de revolutionaire oppositie in 1789 zelfs een machtsgreep tegen de Regenten en Wethouders uitlokte. Bij de invoering van de nieuwe dekreten van de Franse Republiek werden de notabelen onttroond en de confrerie verboden. Alsdan vormden de vijf familie-gilden zich tot broederschappen om en gingen tot een samenzwering over, waarin de Sweertsen de hoofdrol speelden.

Na de besloten tijd werkten zij zich terug aan de macht, maar hun alleenheerschappij had veel van haar vroegere luister verloren; ofschoon zij in alle instellingen en nieuwe stichtingen hun vertegenwoordigers telden. Buiten nog enkele opflakeringen leefde de Confrerie van in de

Familie Sweerts palmt middeleeuwen in

HOEGAARDEN

Brouwersdorp Hoegaarden is een brok genealogische kennis rijker. De familie Sweerts blies een dagje verzamelen voor aanknopings met het culturele leven in de gemeente. Zij drukte in de middeleeuwen, samen met vier andere families, haar stempel op het beleid in de gemeente. Vijf geslachten hadden het toen politiek voor het zeggen. Nu jveren ze voor bewaring van de toeristische status van Hoegaarden.

Zo'n familiedagje, 't is nogal wat. De Sweertsen van overal in het land kwamen naar Hoegaarden. Ze woonden een mis bij in de Sint-Gorgoniuskerk en burgemeester Frans Huon sprak ze toe. Licenciaat geschiedenis Maurice Dodion verrichtte jarenlang onderzoekswerk over de familie en lichtte zijn bevindingen toe in het Kapittelhuis van de Toontuinen. Hij leidde een wandeling door het dorp. Verscheidene stamgenooten maakten voor het eerst kennis met historische familiegegevens. De Edele Orde van den Moutstock verthief Robert Sweerts uit Tessen-derlo tot Borgher van Hoegaarden. In het heemkundig museum 't Nieuwhuys liep een expo over de familie Sweerts.

„Niet de eerste de beste”, wist Dodion te vertellen. Ze behoorde vanaf 1741 tot de Confrerie van de V Notabele Geslachten, die de scepter zwaaiden over Hoegaarden. Rijk als ze waren konden ze zich dat permitteren in het brouwersdorp.

Ze profiteerden tevens van de rare situatie van Hoegaarden. De gemeente was een andlave van het

prinsbisdom Luik in de hertogdom Brabant en naargelang het lien uitkwam kozen de Geslachten partij voor de prinsbisschop, dan weer voor de hertog.

Tot een decreet van de Franse bezetter na de Revolutie van 1789 een punt zette achter de macht van de notabelen en hun confrerie. De gilden, waarin de families

zich hadden verenigd, behielden slechts een symbolische betekenis. De geslachten noemden Sweerts (2 families), Van Nerum, Hoebanx en Struys. Burgemeester Huon noemde de Sweertsen echte Haspengouwers. „Ze waren altijd recht voor de vuist”, De Van Nerums waren veel meer Hagelanders.

„Langs omwegen kregen ze ook

veel gedaan.”

De laatste overgebleven gilde, die van Van Nerum, verdween in 1908, maar ze was ook de eerste die in 1961 een heropstandig kende. Door haar toedoen kwam er een museum in Hoegaarden.

Ze zorgde tevens voor de heroprichting in 1970 van de Confrerie van de V Geslachten. Die heeft een

tijdschrift *Familieschoon* en bevordert via het Nieuwhuysmuseum het culturele leven van Hoegaarden. Geregeld vergaderen de vijf geslachten om wetenswaardigheden over de stamboom bijeen te leggen. Dodion verwerkt ze. Hoofddeken is Georges Sweerts.

(BE)

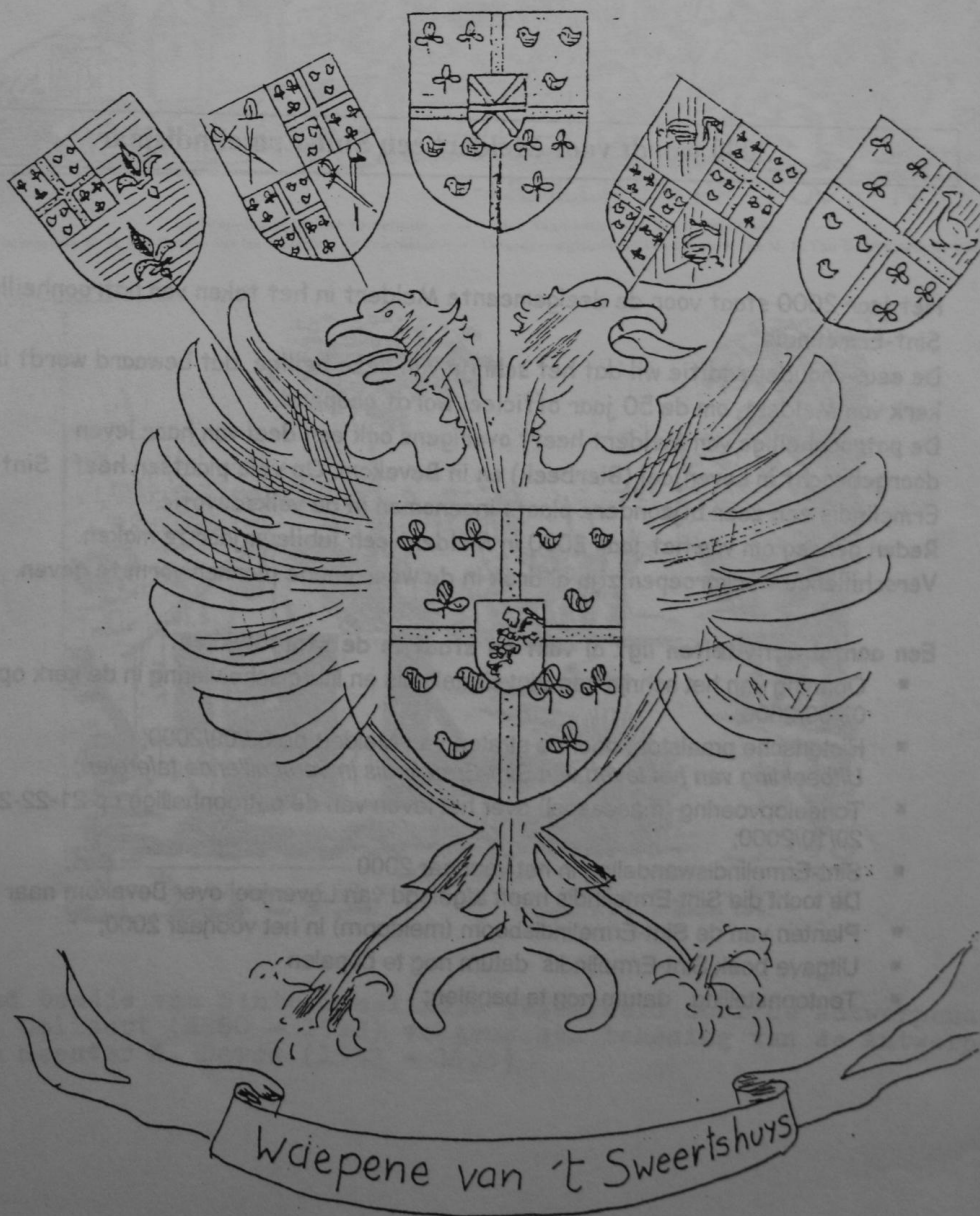
FOTO JOS VERHOOGEN

De leden van de Edele Orde van den Moutstock flankeren de nieuwe Borgher van Hoegaarden Robert Sweerts (rechts). Naast hem Maria Bries, links van haar hoofddeken Georges Sweerts.

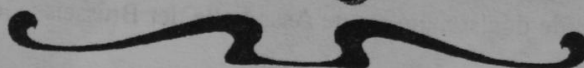
helft van van de 19de eeuw wankelend verder., om ingevolge onderlinge veten rond 1870 uit te sterven. Alleen de Van Nerumgilde bleef bestaan, maar zou eveneens wegens familietwisten rond 1908 verdwijnen.

In 1961 werd de heropstanding van de Gulden Lelie bewerkt, waaruit in 1965 het Museum van Hoegaarden ontstond, die de wedergeboorte van de oude Confrerie beoogde. Na tal van moeilijkheden werd deze in 1970 (met bekrachtiging in 1971) terug in het leven geroepen met ongeveer dezelfde doelstelling als de Associatie der Brusselse Geslachten.

Zij hebben hun eigen tijdschrift "Famillieschoon", houden afstammingsstaten bij, kennen aan hun wettige nakomelingen genealogische attesten en wapendrachten toe en leven in gesloten kring hun eigen ritus verder. Zij hebben hun hoofdraad voorgezeten door een Patriarch en hun eigen instellingen. Zij kondigen beschermingswetten af en bevorderen, via het Nieuwhuysmuseum, het cultureel leven van Hoegaarden, waardoor zij andermaal hun stempel drukken op de plaatselijke geschiedenis.

Meldert Hoegaarden 2000

2000 wordt voor Meldert een Sint-Ermelindisjaar.

Het jaar 2000 staat voor de deelgemeente Meldert in het teken van patroonheilige Sint-Ermelindis.

De eeuwenoude traditie wil dat het schrijn van deze heilige, dat bewaard wordt in de kerk van Meldert, om de 50 jaar officieel wordt geopend.

De patroonheilige van Meldert heeft overigens ook een deel van haar leven doorgebracht in Lovenjoel (Bierbeek) en in Bevekom. Op vele plaatsen heeft Sint-Ermelindis een zeer bijzondere plaats ingenomen in de volksdevotie.

Reden genoeg om van het jaar 2000 in Meldert een jubileumjaar te maken.

Verschillende werkgroepen zijn al druk in de weer om de plannen vorm te geven.

Een aantal activiteiten ligt al vast en staat in de startblokken.

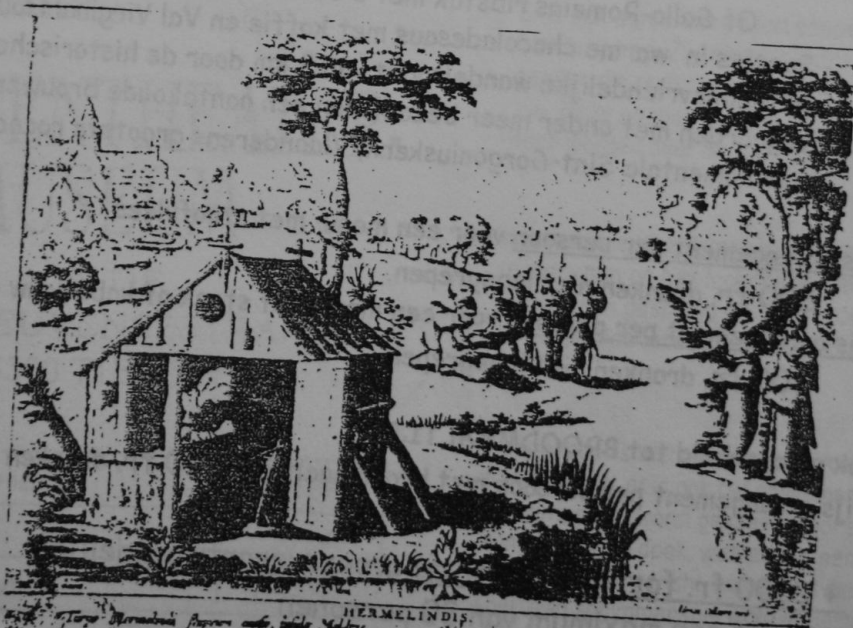
- Opening van het schrijn van Sint-Ermelindis en liturgische viering in de kerk op 03/09/2000;
- Historische praalstoet door de straten van Meldert op 03/09/2000;
Uitbeelding van het leven van Sint-Ermelindis in verschillende taferelen;
- Toneelopvoering (massaspel) over het leven van de patroonheilige op 21-22-27-28-29/10/2000;
- Sint-Ermelindiswandeling in het voorjaar 2000
De tocht die Sint-Ermelindis heeft afgelegd van Lovenjoel over Bevekom naar Meldert;
- Planten van de Sint-Ermelindisboom (meidoorn) in het voorjaar 2000;
- Uitgave boek Sint-Ermelindis datum nog te bepalen
- Tentoonstelling datum nog te bepalen;

S-ERMELINDE PR-POVR-NOVS-1081

Le Drapelet de Sainte Ermelinde.
D'après un cliché de l'ouvrage de M. P. Van Heurek sur les Drapelets de Pèlerinage.

Het Vaandeltje van Sinte Ermelinde.
Volgens een gietafdruck van het werk van M. P. Van Heurek over de Bedevaartsaan

HERMELINDIS
Hier op de steen: Hermelinde met haar
Kintje en de heilige Dier.

Oud beedje van Sinte Ermelindis gegraveerd door de Antwerpenaar
A. Collaert (1560 - 1618) volgens een tekening van de Antwerp-
se meester M. Devos (1532 - 1603)

WAARHEEN ??

PER GROEP

EEN DAGJE HOEGAARDEN ALS BOER EN BROUWER vanaf 500 FR. p.p. *

- 10 u. aankomst in 't Nieuwhuys -museum
kop koffie of basisconsumptie
- 11 u. bezoek aan het biermuseum o.l.v. van een gids
- 12.30 u. Gastronomisch streekmenu :
- Hoegaardse Biersoep
- Hoegaards stoofvlees met Verboden vrucht
Of Steak Hoegaarden met Grand Cru
Of Kabeljauwfilet in een Julius-mosterdsausje
Of Gallo-Romeins ribstuk met 3 sauzen
- Soesjes in warme chocoladesaus met koffie en Val Virginal Hougaerde
- 14 u. Een familievriendelijke wandeltocht van 3 km door de historische kern van Hoegaarden met onder meer bezoek aan een aantal oude brouwerij-hoeven; aan de monumentale Sint-Gorgoniuskerk, Vlaanderens grootste rococomonument ...

Prijs arrangement per persoon voor een menu met stoofvlees :

500 fr. dranken niet inbegrepen.

Prijs arrangement per persoon voor een menu met steak of kabeljauw of ribstuk :

600 fr. dranken niet inbegrepen

Ook gelegenheid tot BROODMAALTIJD:

Prijs arrangement per persoon met broodmaaltijd : 320 fr. dranken niet inbegrepen.

* + 2000 fr. forfaitair voor de groepsverantwoordelijke
met een maximum van 30 personen
meer dan 30 personen : 2 x 2000 fr.

RESERVATIE : Heemkundige Kring 't Nieuwhuys
Ernest Ourystraat 2- 4 3320 Hoegaarden
Tel./fax : 016/76 77 96

Tel. 016/82.44.89 - 016/81.34.36

Fax. 016/82.44.89

Breng eens een bezoek
aan het

POPPENTHEATER- MUSEUM v.z.w.

IN DE
OUDE LEUVENSESTRAAT 18
3300 TIENEN

INKOM

Volwassenen	50 BF
Kinderen	30 BF
Met lidkaart	GRATIS
Groepen (min. 15 personen)	30 BF
Plus - 3 pas	30 BF
Derde leeftijd (60 plus)	30 BF
Scholen in groep	GRATIS

OPENINGSUREN: MUSEUM van 11.00 tot 18.00 uur
STAMINEE van 11.00 tot 22.00 uur
Andere uren op aanvraag. SLUITDAG: Maandag

Theaterpoppen hebben ook een hart !!

Dat kunt U vaststellen in het poppentheatermuseum
V.Z.W. in Tienen.

Het poppentheatermuseum.

De lampen worden aangestoken en wij bevinden ons
in een sprookjeswereld. Overal rond ons zien wij
poppen.

Boze, goede, vrolijke en guitige poppen. Door de stijl
in het museum krijgt hun bewegingloze mimiek een
nog sterkere uitdrukingskracht.

Hier is men getuige van het verleden en van het
heden van het poppentheater.

Kasper, Jan Klaasen, Woltje, De Neus, Pierke van
Gent en Tijn zijn allemaal bekende theaterpoppen. Hi
zijn beweegbare poppen uit allerlei materialen. Er zijn
heel wat verschillende poppen, zoals de
draadpoppen, de stangpoppen en de poppen met
ijzeren staafjes. Deze poppen noemt men
marionetten.

Er is ook een andere soort poppen, deze noemt men
handpoppen. Zij hebben slechts een hoofd en
handen die rechtstreeks aan de kleding bevestigd
zijn. Deze poppen hangen niet aan draden of stange
doch worden over de hand getrokken.

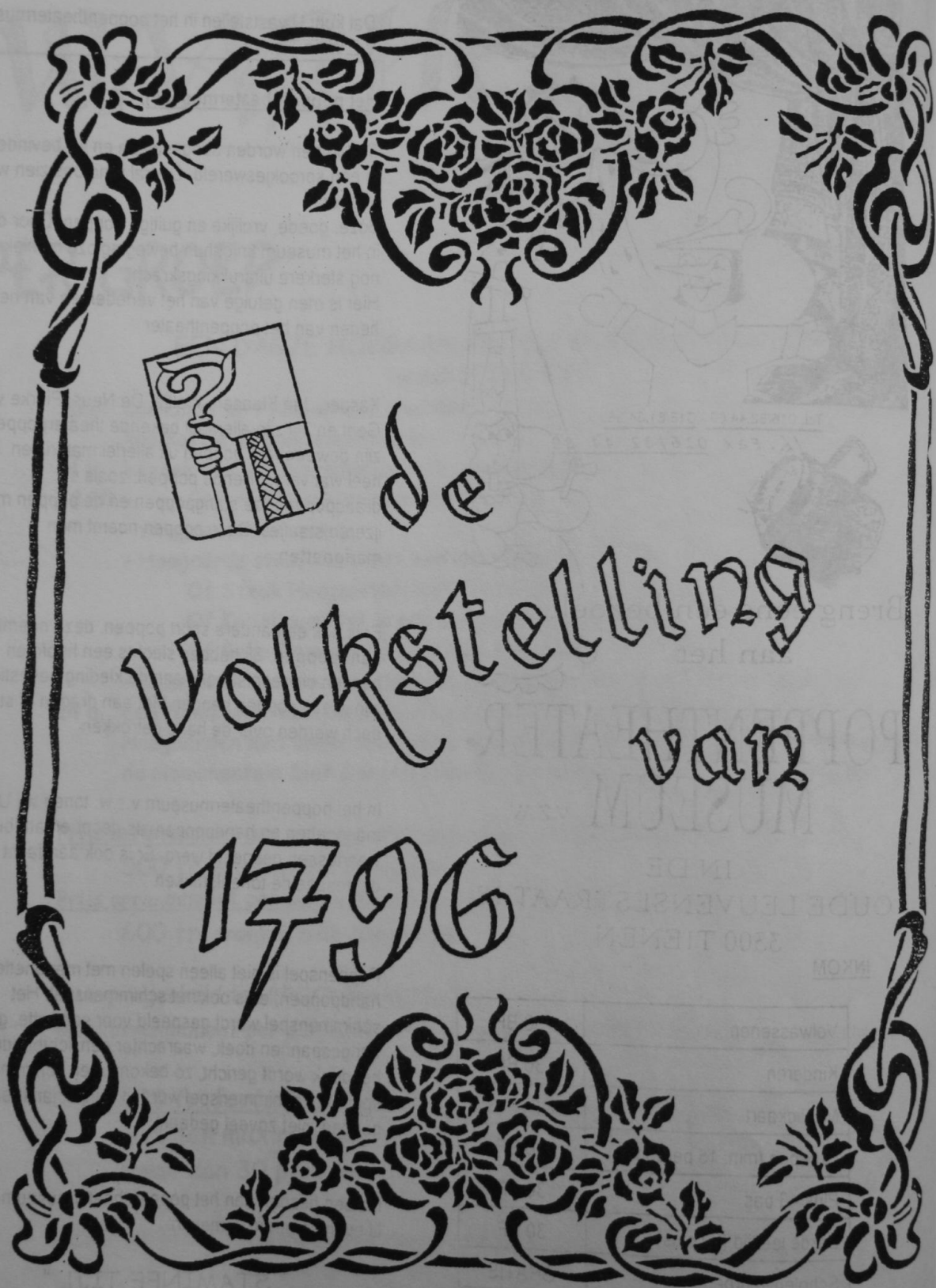
In het poppentheatermuseum v.z.w. tonen wij U zow
marionetten en handpoppen als decor en attributen
waartussen gespeeld werd. Er is ook aandacht voor
de gespeelde toneelstukken.

Poppenspel is niet alleen spelen met marionetten en
handpoppen, er is ook het schimmenspel. Het
schimmenspel wordt gespeeld voor een witte, goed
aangespannen doek, waarachter een lichtbundel op
het doek wordt gericht, zo bekomt men schimmen-
spel. Aan schimmenspel wordt in België, jammer
genoeg, niet zoveel gedaan.

Na een bezoek aan het poppentheatermuseum kunt
U even op adem komen in:

" STAMINEE TIJL "

Dewelke verbonden is aan het museum.

de
Volkstelling
van

1796

VERVOLG

15 Notabelen

De Cuype wordt besloten met de vermelding van het beroep der Municipale agenten uit de Franse tijd (1796).

- Trudo Putzeys was vrederechter.
- Jean Bt. Van Autgaerden was notaris.
- Bernard Ruttens was steenkapper.
- Henri Vandermolen was tonnenmaker.
- Henri Lodewijckx, François Berwouts en Norbert Nijs waren handelaars.
- François Vanderbempt en Joseph Collard waren pachters.
- Georges Vanderstraeten en Henri Nijs waren brouwers.
- Marcel Mareels was schoenmaker.
- Petrus Degroot was hoedenmaker.
- Jean Henri Dewaelkeyns was herbergier.

Men had ook nog:

- als kerkmeesters Petro Falkenberg, H Ruttens, J. Mandeleer, Guillaume en Jean Vander Auwere.
- als schrijver Henri Putzeys.
- als schoolmeester F. Nijs.
- als ontvanger der armen Jean Stockmans, de oude.
- als sergeant Ant. Desmette.

Men mag hier niet uit het oog verliezen, dat de oude bevoorrechte geslachter uit de vroegere Regentie door de Fransen waren afgezet, zodat zij niet meer tussen de notabelen fungeerden. Er waren tenslotte ook mannen op wie men kon rekenen voor alle werk, zonder vast beroep. Zij stonden als werkman voor alle werk aangegeven. Zo worden er 59 mannen geteld die in aanmerking kwamen voor werkman. Er waren ook twee vrouwen voor alle werk en karweitjes, nl:

- Anne-Marie Vostermans 54 jaar.
- Marie Van Rillaer 56 jaar (wed. van Guil. Vander Straeten).

B - NERM

Traditiegetrouw had ook Nerm zijn brouwers:

- Jan Verbeken 48 j. (gehuwd met Rose Van Osmael)
- Guillaume Vanmol 45 j. (gehuwd met Elisabeth Michiels)
- Jozef Roeckx 60 j. (gehuwd met Cath. Taverniers).
- Hubert Torsin 27 j. (zoon van Albert en Christine Vandenbempt).

Zulks was niet verwonderlijk, want daar liep de Schoonbeek door, waaruit het water werd geput om het vermaarde Hoegaards bier te brouwen.

Hun tonnenmakers waren:

- Jean Pierre Charlier 48 jaar.
- Lambert Troost 64 j. en zijn zoon Guillaume 21 jaar.
- Lambert Troost 40 j. (gehuwd met Elisabeth Vandenbosch).

Nerm telde ook verschillende boeren:

- Guillaume Vanex 50 j. (gehuwd met Françoise Michel).
- Philippe Torsin 34 j. (gehuwd met Marianne Vanmol).
- Nicolas Van Osmael 52 jaar.
- Jean Vanmol 49 j. (gehuwd met Anne Joris).
- Martinus Vanmol 58 j. (gehuwd met Marie Janssens).
- Arnold Adams, notabele, 36 j. (gehuwd met Marie Anne Janssens).
- Philippe Hans 42 jaar.
- Henry Van Hamme 42 jaar.
- Lambert Betsens 72 j. (gehuwd met Rose Caubergs).
- Philippe Houban 65 j. (gehuwd met Cath. Hans).
- Jean Stockmans 70 jaar.
- Henry Gilis 42 j. (zoon van Guill. en Margr. Schoenssetters).
- Guil. Schoenssetters 30 j. (gehuwd met Gertrude Gilis).

Als schrijnwerker was er Bernard Van Autgaerden 29 j. (gehuwd met Gertrude Vanmol) die Godgaf Leenians als leerling in dienst had.

En als timmerman had men:

- Gerard Vandenbempt 64 j. (gehuwd met Dorothea Vandermolten).

Nerm had vier schaliedekkers, wijl de Cuype er maar één enkele telde:

- Guill. Stockmans 58 j. (gehuwd met Elisabeth Smeyers)
grootste gezin van Nerm met 8 personen.
- Gerard Schoenssetters 30 j. (gehuwd met Elisabeth Michiels).
- Henry Schoenssetters 55 j. (gehuwd met Petronella Vanmol).
- Jean Schoenssetters 30 j. (gehuwd met Therese Taverniers).

De enige hoefsmid was Henri Ruelle 43 j. (gehuwd met Barbe Leemans), doch er waren twee schoenmakers: Rene Stockmans 39 j (gehuwd met Therese Rems) en Jean Vandenbempt 32 j. (gehuwd met Elisabeth Vanmol).

Nerm kon zich roemen de beste voerman te hebben uit de streek, in de persoon van Jean Barbier 40 j. (gehuwd met Therese Stockmans), wiens schoonmoeder Therese Vanmol 82 j. (wed. van Guill. Stockmans), bekend stond als de sterkste vrouw uit Hoegaarden, die in haar tijd haar dronken man op haar schouders naar huis droeg.

Het weversambacht werd verzekerd door

- Engelbert Michiels 56 j.
- François Stockmans 47 j. (gehuwd met Lucie Rems).
- Pierre Castelaine 75 j. gehuwd met Marie Schoensetters) en die Antoine Elshout, 10 jaar oud als leerling in dienst had, en
- François Boesmans 41 j. (gehuwd met Marie Stockmans).

Als kleermakers en naaisters stonden vermeld:

- Pierre Nous 26 j. (gehuwd met Marie Anne Vandiest).
- Jean Schoensetters 64 j.
- Henry Lucas 49 j. (gehuwd met Elisabeth Barbier).
- Barbe Haubline 35 j. en haar zuster Cath. 28 j. (dochter van Pierre en Cath. Paenhuyse).
- Marie Cath. Gautier 15 j. (dochter van Pierre).

Niet minder dan 18 personen waren als werkman ingeschreven:

- Jacques Swelden 48 j. (gehuwd met Françoise Peeters).
- Jean Bapt. Swelden 40 j. (zoon van Herman en Elisabeth Boesmans).
- Lambert Smets 39 jaar.
- Engelbert Van Hamme 34 j. (gehuwd met Elisabeth Chanquet).
- Antoine Vanmol 30 j. (gehuwd met Marie Feron).
- Jean Vandenbempt 58 j. (gehuwd met Marie Damsin) en zoon Henry 27 j.
- Pierre Gautier 42 jaar.
- Jean Bapt. Hans 56 j. (gehuwd met Elisabeth Schoensetters).
- Guill. Wauters 42 j. (gehuwd met Elisabeth Vandenbosch).
- Godgaf Schoensetters 38 j. (gehuwd met Elisabeth Betrens).

- Henry Van Diest 56 jaar.
- Jacques Caubergs 54 jaar.
- Guill. Tailleur 65 j. (gehuwd met Barbe Delicourt).
- Nicolas Delicourt 65 j. (gehuwd met Cath. Homblé).
- Henri Heloine 33 j. (zoon van Henri en Cath. Schoensetters).
- Nicolas Grégoire 39 j. (gehuwd met Gertrude Vandenbempt).
- Jean Finoulst 50 j. (gehuwd met Marie Anne van Osmael).

Aan knechten en meiden ontbrak het te Nerm ook niet. Zo had men:

- bij Elisabeth Boesmans (83 j. oudste vrouw uit Nerm) wed. van Herm. Swelden Jeanne Janssens 15 jaar.
- Bij brouwer Guill. Vanmol - Henry Vandiest 17 jaar.
- Bij landbouwer en notabele Arnold Adams - Guill. Beetens 18 jaar.
- Bij landbouwer Philippe Hans - Jean Bapt ... ? en Anne Cath. Romme 24 jaar.
- Bij brouwer Joseph Roeckx - Marie Françoise Taverniers 19 jaar.
- Bij schoenmaker Jean Vandenbempt - Henry Vanmol 36 jaar.
- Bij brouwer Hubert Torsin - Therese Michiel.
- Bij landbouwer Van Hamme - François Droeylands 31 jaar en Marie Kinard 18 j.
- Bij landbouwer Ph. Houban - Gertrude Schoensetters 18 jaar.
- Bij landbouwer Jean Stockmans - Magdalena Houbes 45 jaar.
- Bij landbouwer Ph. Torsin - Cath. Mertens 19 jaar.

Verder was er nog Lambert Van Diest, maar zijn werkgever is niet bekend.

In Nerm woonde ook Raphaël Raymaeckers de wijd en zijd bekende schaapherder, wiens grote kudde op de zachte hellingen van Schoor graasden.

Jaarlijks kwam Matthieu Hermans uit Hoegaarden de schapen scheren. Een verhaal is in deze familie bewaard gebleven, alsdat Raphaël de herder, een bekwaam fluitspeler was, die alle liedjes kon spelen. En lang nog na zijn dood, als de wind de golvende hellingen van Schoor en het Nermbos streelden, beweerden de kinderen, dat het Raphaël was, die op zijn fluit speelde. De herder stond ook bekend als waarzegger, die de toekomst kon voorspellen en de taal verstond van de Halvermannekens, die onder de puinen van het oud kasteel van Schoor leefden.

De Beschermheiligen der Schuttersgilden

De verering der schutspatronen was niet alleen een door de gilde voorgeschreven en opgelegde verplichting, doch behoord mede tot de levensbeschouwing van elke gildebroeder.

De schutspatroon werd beschouwd als een zeer belangrijk deel van de gilde. Iedere gilde had zijn beeltenis in de parochiekerk hangen of staan, soms zelfs in een eigen kapel.

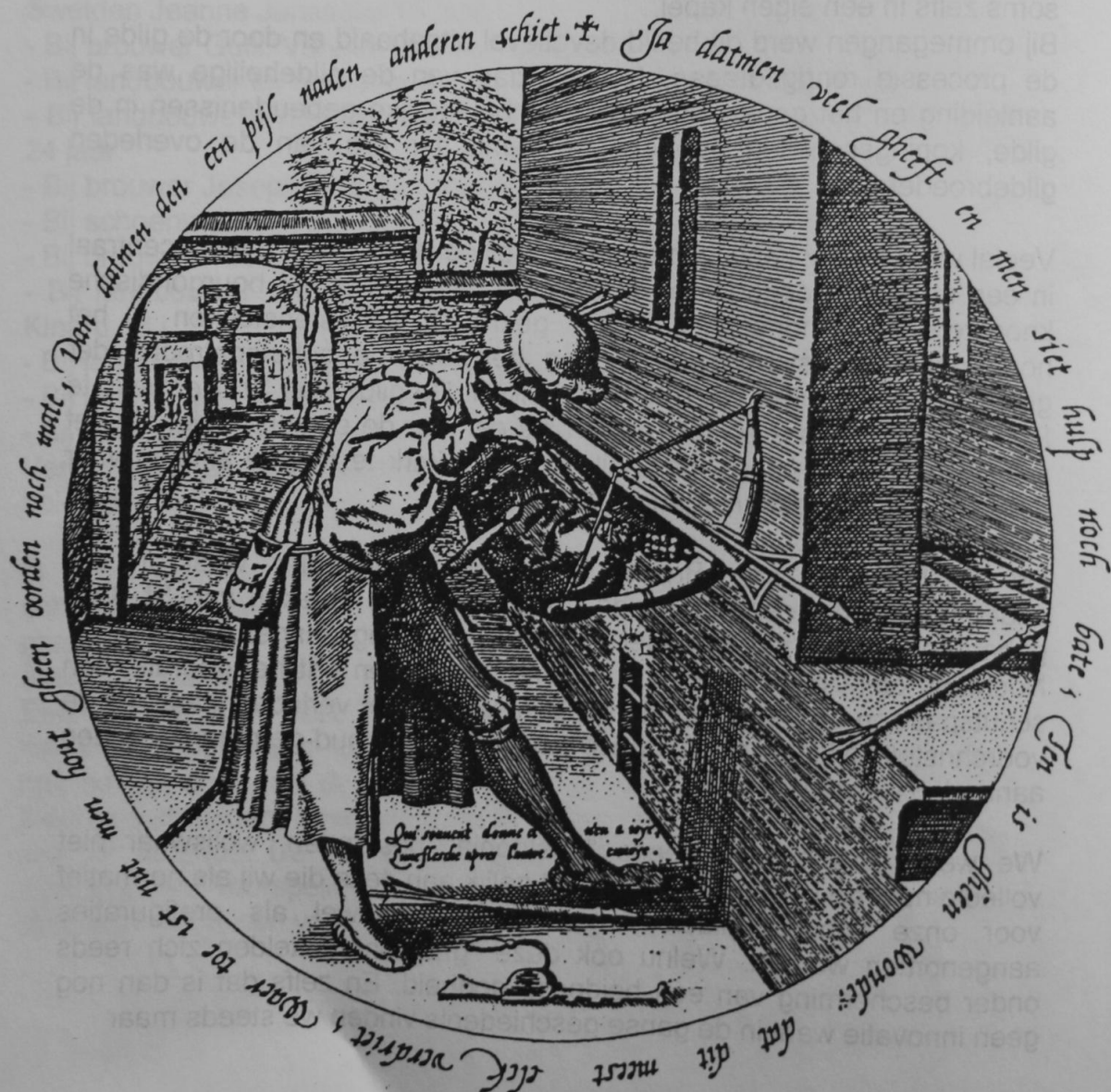
Bij ommegangen werd dit beeld devotievol uitgehaald en door de gilde in de processie rondgedragen. De feestdag van de gildeheilige was de aanleiding en het gepast ogenblik voor belangrijke gebeurtenissen in de gilde, koningsschieten, teerfeest, gildemis ter ere van de overleden gildebroeders.

Veelal werd de beeltenis van de schutsheilige in het gildevaandel centraal in een medaillon opgenomen en vormde samen met het bourgondische knoesten St. Andrieskruis - de gekruiste knoestenstokken - het hoofdmotief der symboliek. Nu nog bekleden de schutspatroons der gilden een belangrijke rol in hun gebruiken. De gilde van St. Hermetis te Ronse heeft als taak en rekent zich als een eer de enigen te zijn die het schrijn van St. Hermetis (pestheilige) uit de kerk te mogen afhalen voor de jaarlijkse "Fiertelommegang" (36 km.).

De St.-Jorisgilde van Brecht heeft een gildebaniër waar in het middenmedaillon, centraal op de borst gedragen, relieken van St.-Joris geborgen zijn. En menig ander voorbeeld kan nog aangehaald worden. Nochtans dient niet uit het oog verloren te worden dat het gebruik, een schutspatroon voor een gilde te hebben, uit een ver verleden stamt, uit de voorchristelijke tijden, toen in onze streken nog de oud-germaanse goden aanbeden werden.

We weten dat er toen reeds "gheldonia" bestonden, weliswaar niet volledig naar de vorm noch de inhoud gelijk aan deze die wij als normatief voor onze schuttersgilden nemen, doch die wel als prefiguraties aangenomen worden. Welnu ook deze "gheldonia" stelden zich reeds onder bescherming van een heidense godheid. En zelfs dat is dan nog geen innovatie want in de ganse geschiedenis vinden we steeds maar

voorbeelden terug waarin zelfs in de oudste culturen reeds het zoeken naar contact tussen onze wereld en de wereld der goden door de sterveling en door midden van bemiddelaars (ic. heiligen) gezocht wordt. De schutspatroon was voor onze voorvaders niet alleen een lichtend voorbeeld, wiens leven en goede voorbeelden men zou trachten te benaderen, doch hij was ook de helper, toeverlaat in nood en dikwijls zelfs, in hedendaagse termen uitgedrukt de psychiater en/of geneesheer. Een dergelijke belangrijke taak verdiende dus ook wel vanwege de gildebroeders een diepe verering en verzorging. Dit blijkt dan ook uit de zo talrijke kunstwerken, schilderijen en beeldhouwwerken die hun lof en verering moeten illustreren.

DE H. MARTINUS

Martinus: van het griekse " marmamai " ik strijd.

Zoals verschillende andere heiligen heeft Martinus ook een militair verleden en wel als romeins cavalerie-officier.

Geboren in 316, drie jaar nadat Keizer Constantijn aan de christenen godsdienstvrijheid verleende, in Hongarije uit heidense ouders geboren, beleefde hij de ineenslorting van het Romeinse Rijk.

Zijn vader was tribuun van het Romeinse leger en hijzelf werd door de zorgen van zijn vader reeds op 15 jarige leeftijd bij het leger ingelijfd.

In die tijd diende hij als jong Romeins ruiters officier en toen plaats zich het verhaal van de bedelaar en de mantel.

- Jezus als bedelaar vermomd, en half naakt smeekt Martinus om een aalmoes. Deze neemt zijn zwaard en sneed hiermede zijn (cappa) mantel door. De helft gaf hij aan de bedelaar.

Aldus had Martinus aan twee voorschriften voldaan: eerst aan de naastenliefde en dan aan de militaire reglementen die het dragen van de "cappa" voorschreven.

- Het overgebleven deel van de "cappa" werd later door de Merovingische koningen als rijkskleinood vereerd en behouden in een speciaal daarvoor gebouwde tent, naar de "cappa" "capella" genaamd. Vandaar het woord kapel en Chapelle

Door zijn edele daad de bedelaar een stuk van zijn mantel te schenken, wordt hij door de kleermakers als patroonheilige vereerd.

St. Maarten is ook in onze gewesten een zeer populaire heilige en vele volksgebruiken hebben betrekking op hem.

Te Amiens liet hij zich dopen, hij was toen ongeveer 20 jaar en gaf de wens te kennen zich uit het leger terug te trekken. De keizer weigerde en dacht dat lafheid zijn motivering was. Daarom trok Martinus totaal ongewapens het germaanse leger tegemoet en 's anderendaags kwamen deze de vrede aanbieden. Daarop mocht Martinus het leger verlaten.

Bij dit bezoek aan de keizer bood deze Martinus een beker wijn aan, doch deze weigerde. Daarom is de H. Martinus ook schutspatroon van de geheelonthouders.

Hij trok dan naar Hongarije en bekwam een lagere wijding als "exorsist" t.t.z. duivelsuitbanner.

Teruggekeerd naar Frankrijk doorkruist hij dit land al predikend. Daarom zijn er in Frankrijk ongeveer 4000 kerken naar hem genoemd. Ook verschillende plaatsen en tot zelfs bomen dragen er zijn naam.

Tijdens één van die tochten leent hij een boot van een handelaar en toen het schip gegrepen werd door de hevige storm, slaagde Martinus erin het schip behouden te laten doorvaren alhoewel kapitein en bemanning verder sliepen. Vandaar dat hij ook patroon is van de groothandelaars.

Verdreven uit een klooster te Milaan door de Arianen, trekt hij zich terug op het griekse eiland Gallinaria (Isola d'Albegha) in de Thyreense zee.

Hij stelt daar een einde aan een slangenplaag die reeds jaren het eilandje teisterde.

Op de terugweg naar Poitiers sticht hij te Liguge het eerste klooster van het Westen, een werkelijke grote kerk- en cultuurhistorische gebeurtenis.

Het werd tevens een uitgangspunt voor de missionering in Frankrijk.

Vanaf die periode beginnen de wonderen van St. Martinus. Wanneer in 367 de bisschop van Poitiers, Hillarius, sterft vraagt deze op zijn doodsbed aan Martinus om hem op te volgen. Deze weigert dit, doch wordt door het volk gedwongen te aanvaarden.

Tijdens één van zijn rondreizen in Frankrijk zouden er ook meerdere mirakels gebeurd zijn o.a. werd de tempel van Mars door een onweer verwoest en Martinus liet op die plaats een kerk bouwen. Door zijn omgang met donder en bliksem werd hij de patroon van buskruidmakers, kolveniers, schutters en kanoniers.

Op 80 jarige leeftijd wilde hij zich terugtrekken om zijn laatste dagen rustig te kunnen doorbrengen te Marmoutiers, doch hij stierf voordien te Condé, op weg naar Poitiers.

Martinus werd te Tours begraven op 11 november 397.

Elf november is dan ook zijn feestdag geworden.

St. Benedictus, beschermheilige van Europa, bouwde op de Monte Cassina, ter ere van Martinus, een klooster op dezelfde plaats waar eertijds een tempel stond ter ere van Apollo.

St. Sebastianus

Kopergravure 16e.E.
Antwerpen.
(eig. Luc V. A.)

St.-Martinusbeeld afkomstig uit
de Sint-Martinuskerk van
Tienen

(Stedelijk museum Het Toreke)

ST. SEBASTIANUS

De kleur van deze heilige is rood. Zijn feestdag 20 januari.

De naam komt van het oude grieks Sabastos = verhevene, eerbiedwaardige.

Geboren in 284 werd hij vermoedelijk terechtgesteld in 305.

Pestheilige, martelaar, kruistochtheilige, de legende ontstond in de 5e eeuw en is weinig historisch betrouwbaar.

Hij zou geleefd hebben onder Keizer Diocletianus, gekend door zijn kerkvervolging.

Sebastianus was de hoofdmans van de eerste cohorte.

Door zijn uitermate schoonheid en zijn beminnelijkheid was hij een gunsteling van de keizer geworden.

Daar hij echter christen was en dit daarenboven niet geheim hield, kon hij als officier niet langer in het leger geduld worden.

De keizer poogt nog hem op allerlei wijzen van zijn geloof af te brengen, want zo een goed officier wenst hij niet graag te missen.

Sebastianus blijft echter onwrikbaar en wordt veroordeeld om door Mauretaanse boogschutters ter dood gebracht te worden.

Wanneer hij voor dood, aan een boom gebonden in touwen hangend, achter gelaten wordt ten prooi van raven en gieren, wordt hij door een goede weduwe, de christin Irene, gevonden, verzorgd en genezen.

Hij wordt echter opnieuw gevangen genomen en ditmaal wordt hij niet met pijlen doch met knuppelslagen ter dood gebracht.

De christin Lucia vindt het lijk in de riool. Ze reinigt het en gaat het begraven in de catacomben van de Via Appia.

In de 4e eeuw wordt boven het graf de Apostelbasiliek gebouwd, één der zeven hoofdkerken van Rome.

Sebastianus is een zeer populaire volksheilige.

Zeer vroeg reeds wordt hij aanroepen tegen de pest, die als een pijl de mens onverwachts treft.

Hij is ook de beschermheilige van de handboogschutters.

Het verband met zijn terechtstelling is hier zeer duidelijk.

Hij wordt steeds afgebeeld als een mooie jongeling, een arm boven het hoofd aan een boom gebonden en van pijlen doorzeefd.

In Rome en Echternach bevinden zich pijlen waarmee St. Sebastianus zou zijn beschoten.

ST. AMBROSIIUS

Werd geboren te Trier in 333 of 340 uit een voornaam christelijke familie.
Overleed te Milaan in 397.

Ambrosius is één van de vier grote kerkvaders van het Westen.

Oorspronkelijk was Ambrosius een staatsman? In 370 bestuurdde hij de provincies Aemilliën Lugurië met standplaats te Milaan.

Bij het overlijden van de Ariaanse bisschop Auxentius ontstaat een felle strijd om zijn opvolging. Ambrosius poogt de rust te herstellen en wordt door het ganse volk tot bisschop gekozen.

In de kunst en de hagiografie (levensbeschrijving der heiligen) wordt hij afgebeeld als bisschop soms met wieg en/of bijenkorf.

In zijn biografie wordt vermeld dat in zijn prille jeugd een bijenzwerm in zijn mond neerstreek om daar honingraten te maken.

Het was van deze was dat de tafeltjes gemaakt werden waarop geschreven werd en waarop Ambrosius zijn hoogstaande gedachten zou neerschrijven..

